

Eesti Keskkonnaühenduste Koda

Keskkonnaametile

Teie: 28.02.2020 nr 6-3/20/3224

Meie: 15.03.2020 nr 1-1/20/2595

VKG Kaevandused OÜ Oandu kaevanduse kaevandamisloa taotluse keskkonnamõju hindamise algatamise ja programmist

Täname võimaluse eest Oandu kaevanduse kaevandamisloa taotluse keskkonnamõju hindamise (KMH) protsessis kaasa rääkida. Järgnevalt esitame Eesti Keskkonnaühenduste Koja seisukohad kaevanduse avamise ning kaevandamisloa KMH läbiviimise osas.

Juhime tähelepanu, et Eesti on võtnud endale kohustused, mis tulenevad Pariisi kliimakokkuleppest. Nende kohustuste täitmise valguses on oluline täiendavalt kaaluda uute põlevkivikaevanduste avamise otstarbekust. Põlevkivi kaevandamisel ja hilisemal põletamisel, olgu Eestis kohapeal või õliks töödelduna kusagil mujal, on märkimisväärne keskkonna-, sh kliimamõju. Sealhulgas mõjutab Oandu kaevanduse avamine ümbritsevate alade veerežiimi, tuues kaasa märgaladesse talletunud süsiniku vabanemise kuivendusest tuleneva turba mineraliseerumise käigus ning seega täiendava kliimamõju, rääkimata kahjust elustikule. **Eesti Keskkonnaühenduste Koda on seisukohal, et arvestades põlevkivi kaevandamise ja kasutamisega kaasnevat panust kliimasoojenemisse ning rahvusvahelisi ja Eesti riiklikke kliimaeesmärke, ei ole uute kaevanduste avamine otstarbekas.**

Kahetsusväärset on Oandu kaevandamisloa menetlus siiski algatatud. **Kaevandamisega kaasnevaid keskkonnamõjusid ning nende leevendamise meetmeid tuleb hinnata põhjalikult ja realistlikult. Teeme järgnevalt omapoolsed ettepanekud KMH programmi täiendamisel ning aruande koostamisel arvestamiseks:**

- 1) nii KMH programm kui aruanne peavad kajastama tegevuse kliimamõjusid. Aruande selle osa koostamisel tuleb lähtuda Euroopa Komisjoni 2013. a. avalikustatud [juhendist](#).
- 2) Lisaks riiklikele vastavatele strateegilistele arengudokumentidele tuleb KMHs kajastada ja arvestada ka Pariisi kliimakokkuleppega Eestile võetud kohustustega. Arvestada tuleb, et on juba selge, et nii rahvusvahelised kui Eesti 2030. aastaks võetud kliimaeesmärgid on liialt ambitsioonitud. Sellele viitavad järgnevad uuringud:
 - a) valitsustevahelise kliimapaneeeli (IPCC) erireport oktoobrist 2018 juhiv tähelepanu, et kliimamuutuste ohtlike tagajärgede vältimiseks ei piisa globaalse soojenemise hoidmisest alla 2 kraadi piiri, vaid see peab jääma alla 1,5 kraadi piiri;

- b) ÜRO 2019. aasta raport "Emissions Gap Report"¹ leiab, et riiklike panuseid tuleks viiekordistada ja et Euroopa Liit peaks hoiduma fossiilkütuste investeeringutest, et aastaks 2030 soovitud KHG vähenemiseni jõuda;
- c) sõltumatute uurimisorganisatsioonide konsortsiumi Climate Action Tracker analüüs detsembrist 2018 leiab, et Euroopa Liidu uutes kliima- ja energeetika õigusaktides paika pandud eesmärgid ei ole Pariisi leppega kooskõlas²;
- d) SEI Tallinna 2018. a lõpus avaldatud analüüs leiab, et Eesti seni kavandatud meetmed ei võimalda täita isegi aastaks 2030 seatud eesmäärke ENMAKis ja kliimapolitiika põhialustes³.
- 3) KMH käigus tuleb hinnata, kuidas mõjutab kaevandamine Sirtsu looduskaitseala märgalasid ja nendega seotud looduskaitselisi väärtusi, sh sootaastamisalasid. Juhime tähelepanu, et sootaastamistööd Sirtsu looduskaitsealal on tehtud Keskkonnaministeeriumi ja seonduvate ametkondade toetusel ning Euroopa Liidu LIFE projekti rahadega (SA Eestimaa Looduse Fondi, Tartu Ülikooli ja MTÜ Arheovisiooni projekt "Soode kaitse ja taastamine", täpsemalt projekti kohta [siin](#)). Sirtsu soo kuivenemist tuleb vältida, kuna see on oluline paljudele kaitsealustele ja ohustatud liikidele ning on loodusdirektiivi elupaikade esindusala.
- 4) Kirjutada KMH programmis täpsemalt lahti hüdrogeoloogilise modelleerimise osa: mis tüüpi mudeldamist kasutatakse, kui suurt ala ja veekihte käsitletakse, millised on mudeli rajatingimused ja kust need andmed saadakse, millised andmepunktid on üldse sellel alal olemas mudeli kalibreerimiseks ja valideerimiseks. Meie andmetel on selles piirkonnas vaatlusvõrk puudulik ning tuleb kõigepealt luua. Vaatlusvõrk peab kindlasti võimaldama hinnata ka mõju Tudu asulale ja selle veevarustusele. Selleks, et hüdrogeoloogilist mudelit saaks millegagi võrrelda, tuleb esmalt teha pidevseiret minimaalselt kahe aasta jooksul.
- 5) Palume ka täpsustada, kuidas hüdrogeoloogilise mudeli tulemused kantakse üle taimestikule - milliseid põhjaveetaseme muutusi hinnatakse oluliseks mingit tüüpi Natura 2000 elupaiga puhul. Tuua KMHs välja vastavad kriteeriumid ning arutluskäik, kuidas on nendeni jõutud.
- 6) Lisaks taimestikule on oluline tuua välja hüdroloogiliste muutuste mõju linnustikule (Natura linnualad), arvestades lisaks ka müra ja vibratsiooni ning ajalist mõõdet. Tuua KMHs välja arutluskäik, kuidas on jõutud vastavate kriteeriumideni, mille alusel hüdrogeoloogilise mudeli tulemused üle kantakse ning koondmõju teiste teguritega arvestatakse.

¹ Kokkuvõtte ÜRO raportist:

<https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/30798/EGR19ESEN.pdf?sequence=13>

² <https://climateactiontracker.org/publications/scalingupeu/#>

³ Stockholmi Keskkonnainstituudi Tallinna Keskuse (SEI Tallinn) raport novembrist 2018, mille kohaselt Eestil ei piisa Pariisi leppe eesmärkide saavutamiseks üksnes ENMAKis ja KPP-s (ning REKK eelnõus) kirjapandud meetmetest:

<https://www.sei.org/publications/kas-eesti-aidab-pariisi-kliimakokkulepet/>

- 7) Käsitleda nii KMH programmis kui KMH aruandes põhjavee alanduse mõju pinnaveekogudele. Selleks tuleb luua ühendatud (coupled) hüdrogeoloogiline ja hüdroloogiline mudel ning seirata kahe aasta jooksul vee liikumist, et tuvastada põhjavee väljavoolu ja infiltratsioonialad nii laiemalt maastikus kui ka otsesemalt jõgedes. Hetkeseisuga vajalikud võrdlusandmed puuduvad.
- 8) Hinnata ühendatud mudeli (vt punkt 7) abil maastiku kuivenemist ja sellest tulenevat võimalikku elustiku muutust ka kaevandusalast kaugemates piirkondades – Selisoo näitel saab väita, et sellise kuivenduse mõju veetasemele jõuab ka kilomeetreid eemal olevate rabade keskosades soopinnani läbi meetrite paksuse turbakihi. Maastiku kuivenemine toob kaasa kalade ja konnade arvukuse kahanemise ning seeläbi ka kaitsealuse must-toonekure toidubaasi kahanemise. Olulise mõjuna hinnata siinkohal ka veerežiimi võimaliku muutmise mõju kalade ja kahepaiksete paljunemisvõimaluste vähenemisele - võivad kaduda ajutised lombid ja üleujutused, milles vee-elustik on kohanenud paljunema (rabakonn, vesilik, mõned kalad, putukad). Samuti muutub puistu metsise elupaikades kuivenduse mõjul liiga tihedaks (n siirdesood ja soomännikud) ning suur lind ei saa seal enam lennata, mängida ja ka poegi üles kasvatada. Aga mujale pole neil ka minna, sest sobivat loodusmaastikku pole mujal kui kaitsealadel. Sirtsu soostik on üks esinduslikum metsise eluaala Eestis üldse. Siin on metsise arvukus viimasel ajal isegi tõusnud, kui fragmenteerunud maastikus see endiselt langeb. Kuivenduse korral vähenevad Sirtsu põlise asuka, kaljukotka saagialad. Seda tuleb vältida.
- 9) Hinnata ühendatud mudeli abil (vt punkt 7) heitvee teekonda ning võimalikku mõju põhjavee kvaliteedile. On oluline vahe, kas heitvesi jääb jõkke ja jõuab lõpuks merre või infiltreerub kuskil vahepeal põhjavette ning saastab seda.
- 10) Teeme ettepaneku täiendada KMH ekspertrühma, kuna selle praeguses koosseisus on alust arvata, et ekspertrühmal puudub piisav pädevus hüdrogeoloogiliseks modelleerimiseks.
- 11) Kaevandusalal elutseb mitmeid lendorava (I kaitsekategooria) asurkondi. Kaevanduse infrastruktuuri ja väljapumpealad ei tohi kahjustada lendorava elupaiku (näiteks lõigata läbi või ujutada üle sobivaid puistuid).
- 12) Oluline on tagada Hirmuse jõe üleujutusrežiim, et hoida rohunepi elupaika.
- 13) Alale jääb ka mitmeid metsa-vääriselupaiku. Nende kahjustamist, olgu kuivenduse või infrastruktuuri ehitamisega, tuleb vältida.

14) Teeme ettepaneku pikendada KMH programmi avalikku väljapanekut seoses eriolukorraga riigis, kuid võrd avaliku arutelu toimumine ja seega avalikustamise lõpetamine on eriolukorra tõttu nägunii takistatud.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Laura Uibopuu

Eesti Keskkonnaühenduste Koja koordinaator